

Arbër Salihu

crna r forma u ra yn S S

i njen utjecaj u različitim dijelovima
zemlje

Ključno pitanje

Kako je provedena agrarna reforma, kakve su bile posljedice na život običnih ljudi?

Ciljevi

- Kritičko razumijevanje kompleksne prirode prošlosti
- Razumijevanje problema agrarne reforme
- Razumijevanje uzroka i posljedica agrarne reforme

Ishodi

- Učenici će poznavati razloge za primjenu agrarne reforme
- Upoređivanje realizacije reforme u različitim dijelovima Jugoslavije
- Analiziranje uloge reforme u životima ljudi (Kako je reforma utjecala na život ljudi?)
- Procjenjivanje efikasnosti reforme u općem smislu

Uputstva za nastavnike

Korak 1 - Uvod

Korak 2 - Grupni rad

Nastavnik dijeli učenike u tri grupe:

- Grupa 1 predstavljat će poziciju Kraljevine SHS;
- Grupa 2 ocijenit će pravi razvoj agrarne reforme;
- Grupa 3 predstaviti će perspektivu kako se agrarna reforma odrazila na živote običnih ljudi.

Nastavnik razdijeljuje izvore za svaku grupu. Nastavnik daje učenicima potrebna uputstva za rad i pitanja.

Korak 3 - Svaka grupa radi analizirajući svoje izvore. Grupe zatim pokušavaju odgovoriti na pitanje za svoju grupu. Nakon analize izvora grupe pripremaju svoje zaključke.

Korak 4 - Svaka grupa predstavlja svoje rezultate pred razredom. Nakon toga slijedi diskusija.

Korak 5 - Nastavnik daje tri pitanja za otvorenu debatu. Pitanja su:

1. Je li reforma postigla cilj zbog kojeg je proglašena?
2. Jesu li su građani bili zadovoljni reformom?
3. Kakvi su bili efekti reforme?

Korak 6 - Na kraju nastavnik pravi tabelu s dvije kolone, jednu s pozitivnim efektima reforme i drugu s negativnim efektima reforme. Učenici po grupama odlučuju koje tri stavke će navesti u svakoj koloni, a vođa grupe ih ispisuje na tabli. Ovi zaključci će biti tema sljedeće diskusije između grupa.

90
minuta

Agrarna reforma u Kraljevini SHS	
Pozitivni efekti	Negativni efekti
1	1
1	1
1	1
2	2
2	2
2	2
3	3
3	3
3	3

Tema

Agrarna reforma je veoma bitno pitanje za regiju jer govori o vlasništvu nad zemljom i egzistenciji stanovništva.

Ovom radionicom pokušat ćemo predstaviti razloge za agrarnu reformu i njeno provođenje u Kraljevini SHS, kako je završila i kakvi su bili njeni efekti na život ljudi u raznim dijelovima zemlje.

Izvor 1**Kraljevina SHS – poljoprivredna zemlja**

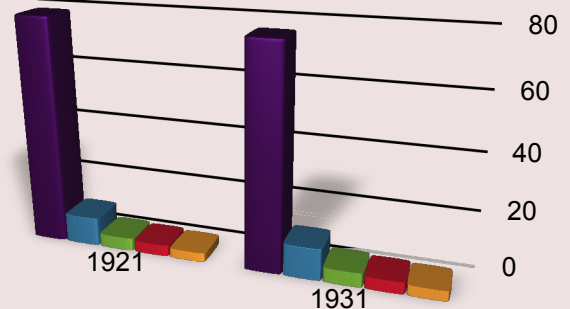
Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca bila je tipična agrarna zemlja. Poljoprivreda je bila osnovna grana ekonomije u svim dijelovima zemlje. Jedno od najvažnijih pitanja u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca je bilo agrarno pitanje. Različite i posebne strukture vlasništva nad zemljom u različitim dijelovima zemlje te revolucionarno raspoloženje među seljacima u selima bili su razlozi koji su opravdavali preduzimanje koraka na organiziranju i provođenju demokratske zemljišne reforme u Kraljevini SHS.

G. Drakić, *Agrarna reforma u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca - Pojam i osnovne karakteristike*, *Free Law Journal*, Vol. 3, No. 4, 18 October 2007.

<http://www.freeworldpublishing.com/ILYV12008.pdf> (downloaded April 19, 2013)

Izvor 2**Struktura posjeda u Kraljevini SHS**

- Zemljoradnja, šumarstvo, ribarstvo
- Industrija i zanati
- Trgovina, banke, promet
- Javne službe, slobodnjaci, vojska
- Ostala zanimanja

Zanimanja stanovništva Kraljevine, prema Lj. Dimić, *Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1941*, str. 35

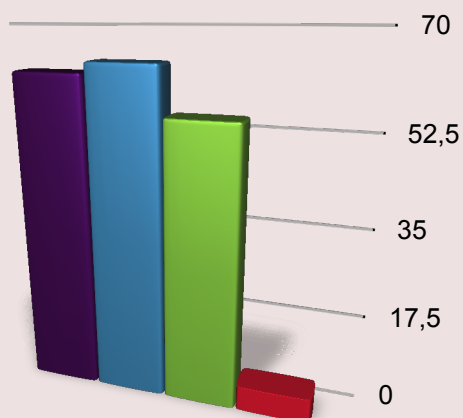
Izvor 3**Zaposlena lica prema glavnom zanimanju 1931. Po području narodnih republika**

Republika	Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo	Industrija i obrt	Trgovina kredit i promet	Javna služba, slobodna zanimanja i vojska	Ostalo	Ukupno
Slovenija	60,8	21,1	5,7	4,9	7,7	100%
Hrvatska	76,3	10,7	4,3	4,2	4,5	100%
Srbija:						
Centralna Srbija	79,3	8,9	3,4	4,5	3,9	100%
Srbija Vojvodina i Kosovo	62,0	15,2	5,7	5,2	4,7	100%
Vojvodina i Kosovo	85,8	4,9	2,2	3,9	3,2	100%
BiH	84,1	6,7	3,1	3,8	2,5	100%
Crna Gora	78,1	5,8	3,0	8,3	4,8	100%
Makedonija	75,1	9,4	4,1	7,0	4,4	100%
Sandžak	89,3	3,9	1,0	2,5	2,4	100%

Izvor 4

Agronska struktura Jugoslavije

- < 2 ha
- 2 - 5 ha
- 5 - 20 ha
- 20 - 60 ha

M. Mirković.: *Ekonomska historija Jugoslavije*.
Zagreb: Informator - Zagreb 1968. str. 322.

Izvor 5

Zašto je predložena agrarna reforma?

U Srbiji i Crnoj Gori, situacija na selu je bila drugačija. Seljaštvo je bilo zaokupljeno nacionalnim i stranačkim pitanjima i borilo se protiv ratnih profitera, zahtijevajući da im se dodijeli zemlja, zasnivajući taj zahtjev na odluci vlade Srbije iz 1917, prema kojoj "svaka osoba koja se dobrovoljno pridruži Srpskoj vojsci i uzme učešće u predstojećim bitkama, nakon rata u oslobođenoj domovini, u znak priznanja za svoj doprinos, dobit će dovoljnu količinu obradovog zemljišta koja omogućava naseljavanje". U takvim društvenim okolnostima, najviši predstavnici vlasti u Kraljevini SHS odlučili su preduzeti odgovarajuće mjere kako bi umirili seljake. Da bi pridobili seljake na miru promjenu postojeće vlasničke strukture nad agrarom, formirano je Privremeno nacionalno predstavništvo kako bi pripremilo promjene u vlasničkoj strukturi, u skladu sa zakonom.

R. Ljubojević, Land Property Relations in Yugoslavia During the Dictatorship of King Aleksandar.,
Original scientific paper UDC 32.2.021.8
(497.1)"1918/1941"
<http://www.megatrendreview.com/files/articles/015/18.pdf> (downloaded April 19, 2013)

1. Zašto je vlada bila zainteresirana za provođenje agrarne reforme?
2. Koje mjere je vlada poduzela na provođenju reforme?

Izvor 1

Proglas kralja Aleksandra

Ubrzo nakon formiranja Kraljevine SHS, uslijedila je značajna akcija Regenta.

On je utjecao na umirivanje nezadovoljstva seljaštva u vezi s agrarnim pitanjem.

6. januara 1919, regent Aleksandar objavio je sljedeći manifest, u kome je, između ostalog, rečeno:

“Želim da odmah pristupite nalaženju pravičnog rješenja agrarnog pitanja i ukinete kmetstvo i velike zemljišne posjede. U oba slučaja, zemlja će biti podijeljena među siromašnim zemljoradnicima, uz pravičnu naknadu prethodnim vlasnicima.

Neka svaki Srbin, Hrvat i Slovenac budu gospodari svoje zemlje.

U našoj slobodnoj zemlji, mogu postojati i postojat će samo slobodni zemljoposjednici. Ja sam zato pozvao svoju vladu da odmah formira komisiju koja će pronaći rješenje agrarnog pitanja i pozivam vas, seljake, da imate povjerenja u moju kraljevsku riječ, da mirno čekate, a zemlja će biti zakonito podijeljena, i to će biti pravično pred Bogom i pred ljudima, kao što već jeste u Srbiji.”

Službene Novine Kraljevstva SHS, br.2 od 28. januara 1919. godine
<http://www.freeworldpublishing.com/ILYV12008.pdf>
 (downloaded April 19, 2013)

Izvor 3

Šta je rečeno (proglašeno) za agrarnu reformu?

Rečeno je da je reforma bila “revolucionarna mjera” kao proces tranzicije iz feudalizma u kapitalizam, koji je preduzela država, s ciljem da napravi promjene u vlasništvu nad poljoprivrednim zemljištem.

Malo zatim, 25. februara 1919, Komisija je usvojila nacrt dokumenta pod nazivom Propisi za pripremu agrarne reforme. Ovaj propis je omogućio uspostavljanje Državne kancelarije za agrarnu reformu, pod čijom kompetencijom će se izvesti reforma. Rad Kancelarije nadgledalo bi ministarstvo socijalne politike.

Kako se pokazalo, pitanje agrarne reforme bilo je suviše složeno da bi ga provelo Ministarstvo socijalne politike. Rezultat toga je bio da je vlada Kraljevine SHS napustila ideju o formiranju Državne kancelarije te je 2. aprila 1919. imenovala prvog ministra za agrarnu reformu, dr. Franju Polaka (1877–1939).

R. Ljubojević, Land Property Relations in Yugoslavia During the Dictatorship of King Aleksandar, Original scientific paper UDC 332.2.021.8(497.1)“1918/1941”
<http://www.megatrendreview.com/files/articles/015/18.pdf>
 (downloaded April 19, 2013)

Izvor 2

Komisija za pripremu propisa za agrarnu reformu

Proglas kralja Aleksandra od 21. decembra 1918. naglašava potrebu za agrarnom reformom. Na osnovu proglasa formirana je Komisija za pripremu propisa za provedbu agrarne reforme. Komisija je imala sljedeće stalne članove: Vitomir Korać, ministar za socijalna pitanja, dr. Živko Petričić, ministar poljoprivrede, i dr. Uroš Krulj, ministar zdravstva.

Dr. Mehmed Spaho, ministar šumarstva i rudarstva, bio je postavljen za povremenog člana. Složenost zadatka pred Komisijom odražavala se u činjenici da je agrarna reforma imala politički, društveni i ekonomski karakter. Politički karakter ogledao se u snižavanju društvenih tenzija.

R. Ljubojević, Land Property Relations in Yugoslavia During the Dictatorship of King Aleksandar, Original scientific paper UDC 332.2.021.8 (497.1)“1918/1941”
<http://www.megatrendreview.com/files/articles/015/18.pdf>
 (downloaded April 19, 2013)

Izvor 4

Prethodne odredbe za pripremu agrarne reforme 27. februara 1919.

I. Raskidanje kmetovskog odnosa.

1. Kmetovski (čifčijski) odnos u Bosni i Hercegovini, zatim u novim krajevima Srbije i Crne Gore razrješava se, a novo se stvaranje kmetovskog (čifčijskog) odnosa zabranjuje.

2. Dosadani kmetovi (čifčije) proglašavaju se slobodnim vlasnicima dosadašnjih kmetovskih zemalja.

3. Dosadašnji vlasnici (age) dobijaju za oduzetu zemlju odštetu, koju im garantuje država. Posebnim će se zakonom odrediti visina odštete i način kako će se ona isplatiti.

4. U odštetu se ima uračunati i kmetovske dugovine (hak) za 1918. godinu. (...)

II. Raskidanje kolonatskog odnosa.

7. Kolonatski i ostali kmetstvu slični odnosi između gospodara zemljišta i težaka u Istri, Goričkoj, Dalmaciji i drugim oblastima Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca raskidaju se saobrazno ustanovama prvog poglavlja (1-6) ovih odredaba. (...)

Službene novine Kraljevstva SHS, 27. februar 1919; Petranović-Zečević, Istorija Jugoslavije 1918-1988, str. 275

Izvor 5

Ustav Kraljevine SHS

Član 42

Feudalni odnosi smatraju se pravno ukinuti danom oslobođenja od tuđinske vlasti. Ukoliko su gdje prije toga roka počinjene nepravde razrješanjem feudalnih odnosa ili njihovim pretvaranjem u privatno-pravne odnose, ima se zakonom sprovesti ispravka. Kmetovi (čifčije), kao i uopće zemljoradnici koji obrađuju zemlju u kmetstvu sličnom odnosu, utvrđuju se kao slobodni sopstvenici državnih zemalja, ne plaćaju za to sami nikakvu odštetu i imaju se ubaštiniti.

Službene novine Kraljevstva SHS, br. 142, 28. jun 1921; Petranović-Zečević, Istorija Jugoslavije 1918-1988, str. 193.

Izvor 1

Agrarni odnosi u Jugoslaviji

“Nigdje i ni u jednoj državi u Evropi nije bilo tako raznovrsnih, zapletenih i teških agrarnih odnosa kakvi su bili u raznim pokrajinama Jugoslavije, kada je izvršeno Ujedinjenje (...) svaka je pokrajina imala svoje specijalne agrarne odnose.”

<http://freeworldpublishing.com/Files/FLJV3N4-Oct2007-2.pdf>
(downloaded April 19, 2013)

Izvor 3

Vlasništvo nad zemljom

“Kraljevina SHS ukinula je feudalne odnose uredbom iz 1919, a zbog problema s isplatom naknade bivšim vlasnicima, država je ustanovila propis 1920. kojim su svi veliki posjedi stavljeni pod nadzor države. Bivši kmetovi u BiH, većina njih Srbi, dobili su zemlju besplatno, a raniji vlasnici su obeštećeni u novcu i vladinim obveznicama. U BiH, oko 113.000 porodica primilo je 775.233 hektara zemlje, od kojih je 4.000 bilo u vlasništvu aga i begova, a preko 500.000 hektara bilo je namijenjeno za uzgoj žita. Na Kosovu, Metohiji, u jurisdikciji Raške i Makedonije, 20.547 porodica kmetova (čifčija) dobilo je prava na zemlju koju su obrađivali.

Do kraja 1936. oko 350.000 hektara zemlje bilo je određeno za kolonizaciju. U Makedoniji, nekih 500.000 domaćih i koloniziranih porodica dobilo je zemlju od 290.000 turskih vlasnika, i nešto državne zemlje. Početkom 20-ih godina 20. stoljeća, Kraljevina Jugoslavija započela je agrarnu reformu i povećala kolonizaciju siromašnih porodica iz Krajine, Like, Crne Gore i Hercegovine u Vojvodinu, Kosovo i dijelom u Makedoniju. Pored ekonomskih, postojao je i politički cilj: zaštita nesigurne granice s Mađarskom i Albanijom i uspostava željenog demografskog balansa.”

B., Dušan, *Nova istorija srpskog naroda*, Beograd, 2000, str. 287 i 293.

Izvor 2

Agrarna reforma i kolonizacija

Agrarna reforma i ukidanje feudalnih, polufeudalnih i kolonizacijskih odnosa bile su najvažnije ekonomske mjere u uglavnom poljoprivrednoj zemlji. Reforma se provodila sporo i nekonzistentno. Zemljišni maksimum, koji je postavljen na početku, stalno je rastao (od 57 do 288 hektara). U velikom broju mjesta reforma je ignorirana iz raznih političkih razloga ili zato jer nikada nije ni pokrenuta (na primjer, begovska zemlja na Kosovu, Makedoniji i Sandžaku bila je izuzeta, jer su političku organizaciju ostalu od turske uprave koristili da uslove prihvatanje unitarističke i centralizirane organizacije Ustava). Vlada je također koristila zemljišnu reformu za slobodnu dodjelu zemlje ratnim dobrovoljcima i na taj način održavala srpsku kolonizaciju u Vojvodini, Slavoniji, Makedoniji, Kosovu i Metohiji, a diskriminirala je nacionalne manjine. Dodijeljeno je 1,7 miliona hektara zemlje, naročito zemljišta stranih vlasnika. Provođenje reforme nailazilo je na opstrukcije vlasnika koji su se protivili, naročito crkve.”

B. Repe, *Sodobna zgodovina: učbenik za 4. letnik gimnazij*, Modrijan, Ljubljana 2007, str. 96

Izvor 4

Kolonisti na Kosovu

Broj kolonista koji su stigli na Kosovo je bio preko 12.000 porodica, oko 70.000 ljudi ukupno, što je iznosilo više od 10% populacije Kosova.

O. Milorad, *Agrarna reforma i kolonizacija na Kosovu 1918-1941*, Prishtinë, 1981, str. 221

Izvor 5

Troškovi kolonizacije i demografske promjene

Na program kolonizacije potrošene su velike količine novca. Troškovi tokom 1928–1929. samo u zapadnom Kosovu iznosili su 10 miliona dinara (otprilike 180.000 US dolara u to vreme). Razmjere ove operacije bile su ogromne u periodu između dva rata, više od 200.000 hektara poljoprivrednog zemljišta oduzeto je od njihovih vlasnika. Sirom Kosova bilo je samo 584.000 hektara poljoprivrednog zemljišta, od toga 400.000 hektara bilo je oranica.

Noel Malcom, *Kosova një histori e shkurtër*, Prishtinë, 1998, str.293,

Pitanja:

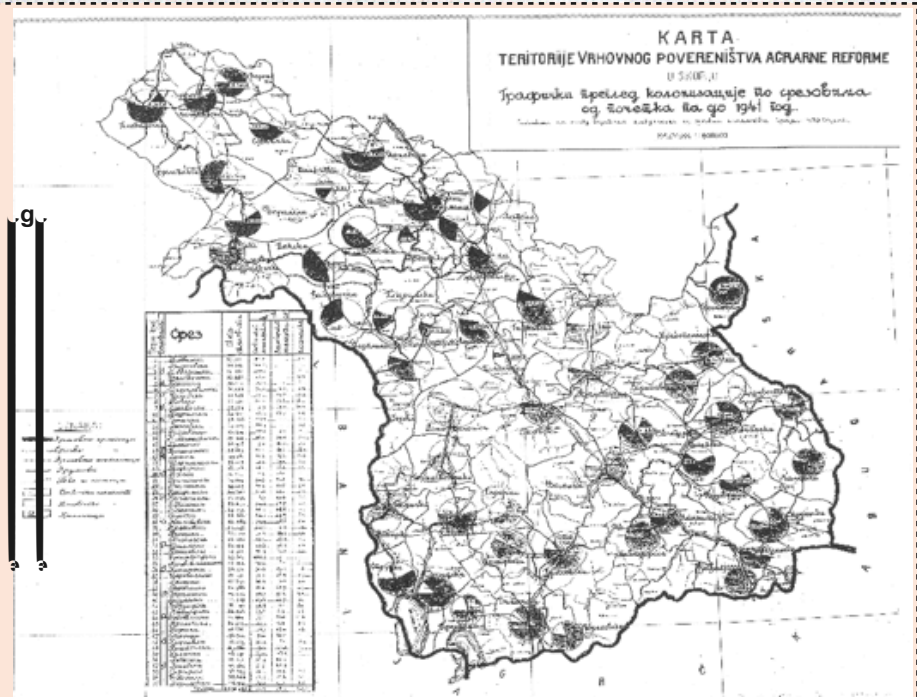
1. Koja je bila svrha eksproprijacije zemljišta? Objasni!

Izvor 6

Teritorije Vrhovnog povjereništva agrarne reforme

n a:
Karta teritorije Vrhovnog povjereništva agrarne reforme u Skoplju
Grafički pregled kolonizacije po srezovima od početka pa do 1941. godine sastavljen na osnovu podataka prikupljenih od sreskih načelstva krajem 1939. godine.

J. Osmani, *Lënda arkivore për kolonizimin dhe reformën agrare në Kosovë 1918-1941*, Prishtinë, 1996.

Izvor 7

Porodice kolonista lociranih na Kosovu

Broj porodica kolonista lociranih na osnovu godina	
1919 – 1931	1931 – 1941
5975	5588

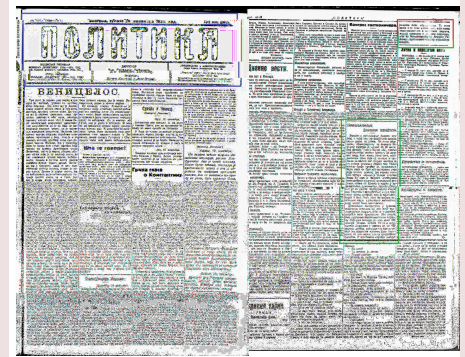
g

Obradović Milorad, *The agrarian reform and the colonization in Kosovo 1918-1941*, Pristine 1981, prema: AJ, 96-21-71 *The statistical data of Kosovo colonization according to years*;

Izvor 8

Naseljavanje južnih krajeva

Uredba o naseljavanju južnih krajeva, o kojoj smo mi ranije već pisali, stupa danas na snagu. Za njeno izvršenje, Ministarstvu za agrarnu reformu odobren je kredit od 20 miliona dinara. Tako je najzad ono "toliko odugovlačeno pitanje" skinuto s dnevnog reda. Ali pored svega toga, interesiranje onih koji su željeli i tražili da nasele ove krajeve izgleda da se sasvim umanjilo, sudeći bar prema malom broju prijava za naseljavanje. Isto tako ni broj već naseljenih osoba nije toliko veliki, jer iznosi svega oko četiri hiljade i četiri stotine osoba. Do sada je najviše doseljenika raspoređeno u plodnoj metohijskoj ravnici, zatim na Kosovu i najzad u Kumanovskom i Tetovskom okrugu. Pokušaj da se nasele vinogradska mesta oko Tikveša i Bregalnički okrug nije uspio usljed malarije koja je tamo vrlo česta i jaka. Isto tako ni krajevi nastanjeni čisto arnautskim elementom nisu mogli biti naseljavani. Dosadašnji naseljenici u južnim krajevima osnovali su već svoje zemljoradničke zadruge, koje su i ranijom uredbom bile predviđene. Kao pomoć tim zadrugama Ministarstvo za agrarnu reformu poslalo je ovih dana 100 hiljada dinara. Pomoć će se i dalje dijeliti zadrugama u ratama od po 100 hiljada dinara, ali samo pod tim uslovom ako dodijeljeni krediti budu utrošeni na one svrhe koje su predviđene uredbom. U protivnom slučaju, davanje pomoći bit će obustavljeno. To isto važi i za nove doseljenike koji, pored zemljoradničkih i vardarskih zadruga, moraju osnivati i agrarne zajednice koje će Ministarstvu za agrarnu reformu garantirati otplatu utrošenih kredita.

Politika, Beograd, 20. 11. 1920.

Izvor 1

Priča jedne stare dame

Priča starice po imenu Melika Akbad, kojoj su danas 103 godine.

“(…) Došla sam u Tursku kada mi je bilo 7 godina. Došli smo brodom na kome je rođena moja sestra. Kada smo došli na farmu koju nam je dala država Turska, plašili smo se da će tamo misliti da smo Srbi. Puno smo patili jer nismo imali šta da jedemo. Majka nam je pripremala jela samo od luka, bez imalo soli, ulja ili povrća, i tako nas je hranila, svoje tri kćeri. Na početku, država nam je davala samo mali tanjir kukuruznog ili pšeničnog brašna. Neke od žena ostale su bez muževa, bilo zato što su ovi umrli ili ih je država poslala na različite dužnosti. Nakon nekog vremena bili smo prisiljeni da se iselimo, pa smo tri godine živjeli u džamiji (…)”

<http://www.youtube.com/watch?v=mBfPZgvNxXQ&NR=1&feature=endscreen>
(downloaded November 25, 2012)

Izvor 2

Agrarna reforma u Hrvatskoj

Jedna od odrednica hrvatskog gospodarstva, ali i cijele Kraljevine SHS bila je vrlo zaostala poljoprivreda. Uzrok je bila velika usitnjenost poljoprivrednog posjeda. Naime, u zemlji je bilo čak dva miliona sitnih gospodarstava koja su imala između 5 i 20 hektara i na kojima su korištena vrlo primitivna oruđa – drvena rala i plugovi, dakle na nivou srednjeg vijeka. Država je 1919. donijela Prethodne odredbe za primjenu agrarne reforme kojima je bila predviđeno oduzimanje dijela veleposjeda i njihova razdioba siromašnim seljacima. U sjevernoj Hrvatskoj podijeljeno je oko 107.000 ha veleposjedničke zemlje na oko 100.000 zainteresiranih osoba, no i ta vrlo pozitivna mjera imala je negativne strane jer je zemlja davana političkim pristalicama. Bilo je prilike za promjenu nacionalnog sastava nesrpskih krajeva. Naime, beogradski režim je svoje najvatrenije pristalice preseljavao u bogatije nesrpske krajeve. Posebno se to odnosilo na tzv. solunaše, srpske borce iz Prvog svjetskog rata, koji su u Hrvatskoj besplatno dobijali zemlju, dok su je drugi zainteresirani morali platiti. Agrarna reforma promijenila je donekle strukturu gospodarstva u Hrvatskoj, ali su ostali i veliki posjedi i brojni seljaci bezemljaši.

M. Kolar Dimitrijević, H. Petrić, J. Raguž, Povijest IV (Udžbenik iz povjest za 4. razred gimnazije), Meridijan, Samobor 2004, str. 82

Izvor 3

Žalba jednog zemljoposjednika

U žalbi zemljovlasnika, bega Miralema Begovića iz Dervente, koja je poslata u augustu 1920. Ministarstvu za agrarnu reformu, rečeno je sljedeće: Uzurpacija zemljišnih posjeda uzela je velikog maha; imanja su oduzimana bez naredbe, bez zakona, bez ovlašćenja, presude i odluke, jednostavno su otimana fizičkom silom; uzurpatori su pritom vjerovatno bili imućniji od zemljovlasnika. Za sebe lično Begović kaže “da je lojalan, da poštuje zakon i strpljivo čeka da se agrarno pitanje zakonski regulira.” I on i njegovi prethodnici su prakticirali zemljoradnju. Njegova zemlja je racionalno obrađivana (u Ljubljanci Donjoj, ukupno 1.300 akara, od čega 400 akara begove zemlje). Na begovoj zemlji bio je voćnjak šljiva. Begović kaže da je “zbog pohlepe tamošnjih stanovnika” izgubio ne samo kmetску već i begovsku zemlju, i spomenuo je voćnjak šljiva. Ostao je potpuno bez zemlje (…). Svoje slobodno-zemljišne posjede, koje su seljaci na silu oteli, on je dijelom naslijedio od oca, a ovaj od svoga oca ili djedova, kao slobodnu zemlju. Ako su dijelovi begovske zemlje bili pod kmetovskim pravima, ti bivši kmetovi dali su svoja prava mome ocu i meni, i primili punu protivvrijednost za zemlju, u novcu (…)

N. Šehić, Bosna i Hercegovina 1918-1925, Institut za istoriju u Sarajevu, Sarajevo 1991, 55 i 56; Isto, prez. br. 11033/1920.

Izvor 4

Uslovi smještaja kolonista

Naseljavanje je dobilo određenu formu Uredbom za naseljavanje tzv. “južnih krajeva” od 24. septembra 1920. godine. Tom Uredbom bila su određena zemljišta za naseljavanje:

1. slobodnog državnog zemljišta
 2. općinska i seoska zemljišta u utrini
 3. pusta zemlja i ona koja je napuštena od strane vlasnika.
- Pri naseljavanju kolonisti su imali pravo na besplatan prijevoz svih članova porodice, stoke i pokućstva. Kolonisti su imali pravo na besplatno korištenje općinskih šuma za podizanje kuća, slobodnu ispašu, po seoskim i općinskim utrinama. Doseljenici su bili oslobođeni od plaćanja poreza državi, okružnih, sreskih i općinskih poreza u vremenu od 3 godine.

B. , A 1918-1941, B J 2002, ctp. 288-289

Izvor 5

Porodica iz Obrovca (Hrvatska) kolonizirana je u Vojvodinu u vrijeme Kraljevine SHS.

Izvor 6

Zemlja obuhvaćena agrarnom reformom

Područje	Površina u hektarima	Postotak od ukupnog	Broj obitelji koje su dobile zemlju	Prosječna površina dobivene zemlje u hektarima
BiH	1.286.227	66,9%	249.580	4,71
Makedonija, Kosovo i Sandžak	231.099	12%	48.261	4,79
Dalmacija	50.000	2,6%	96.953	1,94
Slavonija	110.577	5,7%	99.908	1,11
Vojvodina	222.707	11,8%	100.004	223
Slovenija	23.697	1,2%	19.987	1,19

E. Mutapčić, Pravno-historijski kontekst agrarne reforme u BiH poslije Prvog svjetskog rata, <http://hrcak.srce.hr/74666> (downloaded November 25, 2012) sve skupa izvan okvira